

آنچه در این ستون می‌خوانید، دیدگاه‌های رسانه‌های خارجی است که صرفاً جهت اطلاع‌رسانی منتشر می‌شود و این دیدگاه‌ها موضع روزنامه «هم‌میهن» نیست.

ج

احتیاط ایران و آمریکا

به‌رغم همه نگرانی‌ها از وقوع جنگ در خاورمیانه که می‌تواند ایالات متحده، اسرائیل و ایران را وارد نبرد مستقیم با یکدیگر کند، یکی از ویژگی‌های عجیب درگیری‌های اخیر این است که طرفین مراقبت کرده‌اند که اقدامات‌شان در تماس مستقیم با هم نباشد. دیپلمات‌های آمریکایی و اروپایی و دیگر مقامات می‌گویند که هیچ‌کس نمی‌داند این وضعیت تا کی ادامه خواهد داشت. اما با گذشت ۱۰۰ روز از درگیری، ارزیابی اکثر بازیگران کلیدی این است که اگر چه نیروهای مورد حمایت ایران تلاش می‌کنند تا ارتش آمریکا را به دردرسر بیندازند و اسرائیل و غرب را در عراق، سوریه، لبنان و دریای سرخ تحت فشار قرار دهند اما ایران به‌شدت از تحریک طرف مقابل که می‌تواند یک درگیری بزرگ ایجاد کند، اجتناب کرده است. اگرچه ایران در هفته‌های اخیر تولید اورانیوم خود را به‌شدت افزایش داده و این نگرانی ایجاد شده که ایران ممکن است دوباره به سمت توانایی ساخت تسلیحات هسته‌ای حرکت کند، اما ایران با احتیاط سرعت غنی‌سازی خود را درست زیر آستانه سوخت پا در چه بمب نگه داشته است. این همان خط قرمزی است که عبور از آن می‌تواند موجب اقدام نظامی علیه مجتمع‌های هسته‌ای زیرزمینی ایران شود. هنگامی که اسرائیل در ۲ ژانویه به حومه بیروت حمله کرد تا یکی از رهبران حماس را ترور کند، حمله را به‌گونه‌ای انجام داد که نشان دهد هیچ علاقه‌ای به تشدید درگیری در مرز جنوبی لبنان ندارد و هنگامی که چند روز قبل ایالات متحده تأسیسات پرتاب، رادار و انبارهای تسلیحات حوثی‌ها را در یمن نابود کرد، از هدف قرار دادن رهبران حوثی‌ها اجتناب کرد. جنگ همه‌جانبه به نفع ایران نیست. رایان کراکر، دیپلمات سابق ایالات متحده، می‌گوید: آنچه مقامات ایران بیش از همه به آن اهمیت می‌دهند «ثبات حکومت» است. ایالات متحده نیز تلاش کرده است که درگیری را مهار کند. با این حال تاریخ مملو از تلاش‌های ناموفق برای دور نگه‌داشتن نیروهای آمریکایی از درگیری‌هاست و اتفاقات، ترورها، کشتی‌های غرق‌شده و اشتباهات سیستم‌های ناوبری همگی می‌توانند دقیق‌ترین استراتژی را نیز تضعیف کنند. در مصاحبه‌ها، مقامات اطلاعاتی ایالات متحده می‌گویند که همچنان معتقدند ایران علاقه‌ای به یک جنگ گسترده‌تر ندارد، حتی اگر عملیات حوثی‌ها در دریای سرخ را تشویق کرده باشد. آنها استدلال می‌کنند که تمام هدف نیروهای مورد حمایت ایران این است که راهی برای ضربه زدن به اسرائیل و ایالات متحده بیابند، بدون اینکه جنگی را آغاز کنند. آنها می‌گویند که هیچ مدرک مستقیمی وجود ندارد که مقامات ارشد ایران دستور حملات اخیر حوثی‌ها به کشتی‌ها در دریای سرخ را صادر کرده باشند اما هیچ شکی وجود ندارد که ایران از اقدامات حوثی‌ها حمایت کرده و مقامات آمریکایی معتقدند که ارزیابی‌های اطلاعاتی نشان می‌دهد مقامات ایرانی بر این باور هستند تشدید درگیری هزینه‌ها را برای غرب افزایش می‌دهد؛ بدون اینکه خطر جنگ گسترده‌تری را ایجاد کند. کاخ سفید اطلاعاتی را از حالت طبقه‌بندی خارج کرده است که نشان می‌دهد ایران به حوثی‌ها تسلیحات می‌دهد، هر چند به نظر می‌رسد که حوثی‌ها به‌طور فزاینده‌ای قادر به ساخت بسیاری از تسلیحات خود از جمله پهپادهای مونتاژ شده از قطعات به‌دست‌آمده از چین و سایر تامین‌کنندگان هستند. مقامات آمریکایی معتقدند کشتی‌ها و هواپیماهای ایرانی اطلاعات را جمع‌آوری می‌کنند. اما آژانس‌های جاسوسی ایالات متحده معتقدند که حوثی‌ها یک سازمان مستقل هستند و ایران عملیات‌های روزانه آنها را دیکته نمی‌کند. رینام الحمداثی، تحلیلگر یمنی که روابط ایران و حوثی‌ها را مطالعه کرده است، می‌گوید: «این حملات برای ایرانی‌ها، تاکنون بسیار خوب بوده است، اما ممکن است وضعیت به نقطه‌ای برسد که بسیار خطرناک شود. یک گام اشتباه از سوی یکی از این نیروهای مورد حمایت ایران، اگر در مکان نامناسب و در زمان نامناسب صورت بگیرد، ماً واقعاً خطر جنگ منطقه‌ای را در پیش خواهیم داشت».

دیپلمات‌های ایرانی

حکیم سیاستمدار

محمدعلی فروغی ذکاءالملک

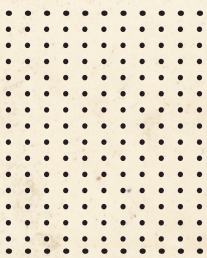
از حضور در کنفرانس صلح ورسای تا نجات ایران در جنگ جهانی دوم

داوود کشتیانی

خبرنگار گروه دیپلماسی

اگر چه بسیاری از دولتمردان دوران قاجار و پهلوی اول دانشمند و باسواد به‌معنای واقعی کلمه بودند اما نام محمدعلی فروغی در میان آنان به حکمت و دانش می‌درخشد. او به معنای واقعی کلمه یک حکیم بود که برخی از آثار او نظیر سیر حکمت در اروپا و تصحیح آثار سعدی و خیام و حافظ هنوز نیز بی‌مانند هستند. فروغی علاوه بر حکمت عمر بسیار پرباری نیز داشت و توانست در عرصه‌های مختلف مهمترین اقدامات را به نام خود ثبت کند. او در طی عمرش چندین بار به نمایندگی مجلس برگزیده شد و ریاست دوره دوم مجلس شورای ملی و نایب‌رئیس دوره سوم را برعهده داشت. چهار دوره وزیر مالیه، سه دوره وزیر عدلیه، پنج دوره وزیر خارجه، چهار دوره وزیر جنگ و یک دوره سرپرستی وزارت اقتصاد ملی و یک دوره وزیری دربار را تجربه کرد و سه بار نیز در دوران سخت و پیچیده به نخست‌وزیری برگزیده شد. او در در دولت مستوفی الممالک و رضاخان سردارسیه و دوبار نیز پشت سر هم در دولت‌های مهدیق‌لی خان هدایت در فاصله

سال‌های ۱۳۰۹ تا ۱۳۱۲ وزارت امور خارجه و سپس سفیر کبیر ایران در ترکیه را برعهده داشت. فروغی که در پایان جنگ جهانی اول عضو هیئت اعرامی ایران به کنفرانس صلح ورسای بود، پس از جنگ جهانی دوم و اشغال ایران نیز مذاکره با متفقین را هدایت کرد که مهمترین و خطیرترین ماموریت عمرش بود. او کمتر از شانزده سال پیش از آن، با تدارک تشکیل مجلس مؤسسان و اصلاح چند اصل متمم قانون اساسی برای انتقال حکومت از قاجار به پهلوی نقش مهم دیگری در تاریخ معاصر ایران ایفا کرده بود.

اقدامات فرهنگی فروغی در زمره اساسی‌ترین کارهای این عرصه است و تاکنون نیز ماندندی ندارد. او با تأسیس و ریاست بر فرهنگستان ایران و ابداع بسیاری از واژگان پایه علمی و فلسفی و معادل‌یابی برای آن‌ها در زبان فارسی تأثیر مهمی در تقویت زبان فارسی در دوران معاصر داشت. فروغی با تشکیل انجمن آثار ملی و اقداماتی در جهت نگهداری آثار ملی، باستانی و فرهنگی ایران، برگزاری جشن هزاره فردوسی، تلاش در جهت ساخت، تجدید ساختمان یا تعمیر آرامگاه فردوسی و ابن‌سینا، حافظ، سعدی، نادرشاه، خیام، عطار، همکاری در تأسیس دانشگاه تهران و تصحیح برخی از مهم‌ترین متون فارسی چون دیوان حافظ، رباعیات خیام، کلیات سعدی و... میراثی گرانبها

از خود به جای گذاشت. تدریس و تربیت بسیاری از بزرگان ایران در مدرسه ادب، علمیه، دارالفنون، تدریس و ریاست بر مدرسه علوم سیاسی از زمره اقدامات تأثیرگذار فروغی بود. ذکاءالملک به پیشنهاد ریاست مجلس اول پایه‌گذار دبیرخانه مجلس شورای ملی و مبتکر تأسیس روزنامه رسمی بود و با اجرای قانون اصول محاکمات حقوقی مصوبه مجلس عدلیه جدید را ایجاد کرد.

از مدرسه علوم سیاسی تا پاریس

محمدحسین ادیب اصفهانی معروف به ذکاءالملک از ادیبان و سیاستمداران عصر ناصرالدین‌شاه پدر محمدعلی فروغی بود. لقب فروغی را ناصرالدین شاه به او داد. او با ترجمه آثار متعدد فلسفی، تاریخی، ادبی و کتاب‌هایی مانند تاریخ سلاطین ساسانی، تاریخ اسکندر کبیر، غرائب زمین و عجایب آسمان، ترجمه سفر دور دنیا در هشتاد روز از ژول ورن و بالاخره کتاب باارزش دستور حکومت، ترجمه نامه‌علی بن ابی‌طالب به مالک اشتر و ده‌ها جلد کتاب علمی و فلسفی دیگر نقش مهمی در آشنایی با افکار جدید داشت. محمدحسین فروغی، استاد ادبیات فارسی مدرسه علوم سیاسی و مؤسس روزنامه تربیت، اولین روزنامه غیردولتی در داخل ایران بود.

محمدعلی فروغی که لقب ذکاءالملک را از پدر به ارث برده بود، در جوانی علاوه بر تحصیل در دارالفنون و آموختن زبان انگلیسی و فرانسوی و علوم جدید، نزد پدرش نیز عربی را آموخت و با حضور در مدرسه صدر، مروی و سپهسالار فلسفه اشراق و مشاء و علوم قدیم را نیز آموخت. پس از آن در اداره انطباعات در کار مترجمی به استخدام دولت درآمد و سپس به کار معلمی روی آورد و همزمان مقالاتی در نشریات آن زمان منتشر کرد. زمانی که میرزا حسن مشیرالدوله مدرسه علوم سیاسی را تأسیس کرد محمدعلی فروغی کتاب‌هایی چون اصول علم ثروت ملی یا اکنومیک پالیטיک، تاریخ ملل مشرق زمین و حقوق اساسی آداب مشروطیت دول را در حدود ۲۵ سالگی به فارسی برگرداند تا کتاب درسی محصلان این مدرسه باشد. او در ۳۰ سالگی به ریاست این مدرسه انتخاب شد. با تشکیل مجلس شورای ملی فروغی به دلیل شناخت و مطالعه درباره نظام پارلمانی اروپا با وجود جوانی در دوره دوم به ریاست مجلس انتخاب شد. او در دولت‌های مشروطه به وزارت مالیه و عدلیه برگزیده شد و مدتی نیز رئیس دیوان عالی تمیز (دیوان عالی کشور) بود اما آنچه که پای محمدعلی فروغی را به دیپلماسی باز کرد جنگ جهانی اول بود. با پایان جنگ جهانی دولت‌های پیروز در کنفرانس صلح ورسای دور هم جمع شده بودند تا ترتیبات تازه برای جهان ترتیب ببینند و ایران نیز که با وجود اعلام بی‌طرفی به اشغال درآمده بود، مصمم بود بتواند از حقوق مسلم خود در این کنفرانس دفاع کند و چه کسی بهتر از فروغی همه چیزدان برای این کار بود. فروغی که به زبان‌های فرانسوی و انگلیسی و عربی و روسی مسلط بود یکی از اعضای هیئت اعزامی به ورسای بود. کنفرانس صلح پاریس از ۱۸ ژانویه ۱۹۱۹ تا ۲۱ ژانویه ۱۹۲۰ در کاخ ورسای برگزار شد و در آن دولت‌های متفقین بر سر آینده جهان تصمیم گرفتند. اصول چهارده‌گانه وودرو ویلسون، رئیس‌جمهور ایالات متحده آمریکا که در آن آزادی و دموکراسی شرط اساسی بود محور اصلی این کنفرانس بود. طرح ویلسون دیگر قدرت‌ها همچون امپراطوری بریتانیا و فرانسه را نگران ساخته بود، زیرا این طرح، سرشتی ضداستعماری داشت، با این وجود بریتانیا و فرانسه بسیاری از مستعمرات خود را پس از جنگ نگه داشتند و مهم‌ترین نتایج اصول چهارده‌گانه ویلسون، استقلال لهستان و برخی کشورهای اروپایی بود. محمدعلی فروغی، حسین علاء، انتظام‌الملک، مسیو پرینی، مستشار فرانسوی عدلیه ایران، عبدالحسین انصاری فرزند وزیر خارجه اعضای هیئت اعزامی ایران به کنفرانس صلح ورسای به ریاست وزیر خارجه علیقلی مسعودانصاری مشاور الممالک بودند. کنفرانس را بریتانیا و فرانسه و آمریکا فاتحان جنگ برای تقسیم سرزمین‌ها و دیگر غنایمی که از شکست‌خوردگان (آلمان، عثمانی و اتریش) گرفته‌شده بود را انداختند اما هیئت ایرانی هم در این میان درصدد بود طرفی برای ایران ببیند. بیانیه دعای ایران در سه بخش الغای عهدنامه ۱۹۰۷ روسیه و انگلستان و الغای کاپیتولاسیون قضائی؛ جبران خساراتی که ایران از جنگ متحمل شده و آزادی عمل در مسائل اقتصادی و رهایی از قیود عهدنامه‌های اقتصادی که به ایران تحمیل شده است؛ و استرداد سرزمین‌هایی که دولت‌های روسیه و انگلستان از ایران منتزع کرده بودند و الحاق مجدد آن‌ها به ایران به طرف‌های پیروز ارائه شد.

درحالی‌که ونوق الدوله در تهران مشغول مذاکره بر سر قرارداد ۱۹۱۹ با بریتانیا بود هیئت ایرانی تلاش داشت در این کنفرانس وارد شده و به نفع منافع ایران کاری کند و با وجود حمایت آمریکا از عضویت ایران در کنفرانس، بریتانیا ب آن مخالفت کرد و به صراحت گفت: «دولت ایران با باید توسط دولت انگلیس کار خود را صورت دهد یا به کنفرانس مراجعه کند. جمع هر دو نمی‌شود». این اشاره دولت بریتانیا به محتوای قرارداد ۱۹۱۹ بود که ایران را تلویحاً تحت‌الحمايه انگلیس قرار می‌داد و طبیعتاً در چنین شرایطی ایران مجاز نبود رأساً خود برای احقاق حقوق ملی‌اش اقدام کند. موقعیت دشوار این هیئت را فروغی این چنین تشریح کرده است: «امروز که شش ماه می‌گذرد که ما از تهران بیرون آمده و قریب پنج ماه است در پاریس هستیم، به کلی از اوضاع مملکت و پلیتیک دولت و مذاکراتی که با انگلیس کرده و می‌کنند و نتیجه‌ای که می‌خواهند بگیرند و مسلکی که در امور خارجی دارند، بی‌اطلاعمیم... در جواب تلگراف‌های ما به سکوت می‌گذرانند. سه ماه است از رئیس‌الوزرا دو تلگراف